

29. Корякова Л.Х. Деятельность КПСС по повышению активности рабочих в Советах в условиях совершенствования социализма (на материалах партийных организаций Сибири. 1970 - 1980 гг.): Автореф. дис... д-ра истор. наук: 07.00.01. - Иркутск, 1988. - 30 с.
30. Партийная жизнь. - 1970. - № 10.
31. Гальский А. Будни депутатской группы // За металл. 1973. 9 июня.321. Левичев Б., Рогова Т. Перед избирателями, перед трудовыми коллективами // Советы народных депутатов. - 1982. - № 12. - С. 73 - 78.
33. Изюмова Н. Сложил депутатские полномочия... // Московские новости. - 1987. - № 32.
34. Любичкий В. Совет: вчера и завтра // Правда. 1988. 26 июля.
35. Иванченко А.В. Законодательство об отзыве депутатов (Состояние и перспективы) // Советское государство и право. - 1991. - № 10. - С. 30 - 38.
36. Отчитывается депутат. указы исполняются // Горизонт. 1982. 8 января.
37. Федотов А. Кому выходить в лидеры // Правда. 1989. 8 февраля.
38. XXVII съезд Коммунистической партии Советского Союза. 25 февраля - 6 марта 1986 г. Стеногр. отчет: В 3 т. - М.: Политиздат, 1986. - Т. 1. - 654 с.; Т. 2. - 320 с.; Т. 3. - 589 с.
39. XIX Всесоюзная конференция Коммунистической партии Советского Союза, 28 июня - 1 июля 1988 г.: Стеногр. отчет: В 2. - М.: Политиздат, 1988. - Т. 1. - 352 с.; Т. 2. - 399 с.
40. Кредов С. Не до диктатуры депутатам - рабочим, оказавшимся на российском Съезде в меньшинстве // Рабочая трибуна. 1990. 23 мая.
41. Постановление Съезда народных депутатов Союза Советских Социалистических Республик. Об образовании Конституционной комиссии // Правда. 1989. 10 июня.
42. Коммунист. - 1989. - № 4.

ІГНАТУША А.Є.

ДО ПИТАННЯ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕРІОДИЧНОГО ОРГАНУ ЦЕРКВИ ХРИСТІЯН-БАПТИСТІВ “БАПТИСТ УКРАЇНИ” (1926-1928 РР.)

Ретроспективний аналіз напрямків діяльності конфесій, найбільш болючих проблем їх розвитку, взаємин з іншими релігійними спільнотами та державною владою дозволяє краще зрозуміти сучасний стан релігійних організацій, їх сьогодення.

Важливим джерелом дослідження цих питань виступає релігійна преса. Поява друкованого органу завжди була ознакою зміцнення конфесії і, водночас, - достатньо сприятливої політичної атмосфери в суспільстві. Прикладом тому може бути нетривала, але досить цікава і повчальна історія журналу “Баптист України” - органу Всеукраїнського союзу об'єднань баптистів (ВСОБ, за іншою більш поширеною аббревіатурою - ВСХБ), який виходив з 1926 по 1928 р. На жаль, його минуле донині залишається маловивченою сторінкою. Надзвичайно показовим в цьому відношенні є вже те, що навіть в ґрунтовних працях вся інформація про нього зводиться до позначки років виходу в світ та тиражу журналу [1.-С.201,213-214], а його зміст дослідники реконструюють з великою мірою гіпотетичності, посилаючись на вторинні джерела [2.-С250]. Навіть в такому поважному виданні, як “История евангельско-баптистского движения в Украине” [3.-С.275], відсутні дані про періодичність друку цього журналу, склад його редакційної колегії. Вважаємо, що з огляду на внесок “Баптиста України” у скарбницю духовності українського народу, його роль в популяризації релігійної думки, минуле цього журналу заслуговує значно більшої уваги. Тому в даній статті спробуємо вдатися до загального огляду цього релігійного видання під кутом зору його можливого вивчення в процесі історико-релігієзнавчих досліджень.

Думка про видання журналу була обговорена ще на першому Всеукраїнському з'їзді баптистів у Києві в 1918 р. Його передбачалось видавати під назвою “Український баптист”. Обрали і відповідального редактора, але політичні колізії українського життя завадили здійсненню цього наміру.

До питання видання друкованого органу повернулися лише після IV Всеукраїнського з'їзду баптистів (травень 1925 р.), який став базовим в організаційному оформленні баптистського руху в Україні. На з'їзді було вирішено організувати Всеукраїнський союз об'єднань баптистів. Складність створення Союзу характеризують слова голови його правління А.П.Костюкова: “Лише на 5-й день з'їзду при важких потугах народилося немовля...” До вересня 1925 р. правлінню вдалося затвердити Статут Союзу і його печать, налагодити канцелярський та бухгалтерський апарат. На вересневому засіданні Ради ВСХБ було прийнято рішення видавати в Україні журнал під назвою “Баптист України”, обрано відповідального редактора - А.Г.Альохіна, та редакційну колегію у складі П.Я.Дацка, П.Г.Алешка, І.А.Кмети-Єфимовича (А.Г.Альохін і П.Я.Дацко були членами правління ВСХБ, П.Г.Алешко - секретарем ВСХБ). Редколегія з часом зазнала деяких змін: у березні 1926 р. відповідальним редактором журналу став П.Я.Дацко, а з квітня 1927 р. - І.А.Кмета-Єфимович. В липні 1928 р. до редколегії було введено Є.А.Мазіна.

Журнал щомісячно видавався стабільним тиражем - 5 тис. примірників, і лише за два останніх місяці 1928 р., за поясненнями редакції - "у зв'язку з фінансовою скрутою", наклад було зменшено до 3 тис. примірників.

Видатна подія у житті Союзу - початок видання друкованого органу - не лишилася поза увагою баптистських об'єднань. До редакції журналу надходили привітання з різних регіонів України, Росії, Азербайджану, навіть з-за кордону - Німеччини, Америки. Масові відгуки і запити з місць свідчили про зацікавлення і підтримку. Редакція налагодила зворотний зв'язок. Вона давала пояснення про періодичність видання, повідомляла про умови передплати. До речі, в 1927 р. передплатна ціна була чітко встановлена постановою ради ВСХБ і складала на рік однакову суму - 6 крб. Передбачалися пільги порівняно з роздрібною вартістю примірників. Журнал давав конкретні адреси, за якими дописувачі могли звертатися з листами і грошовими переказами. Цікаво, що спочатку, через відсутність приміщення та фінансові проблеми, навіть правління Союзу змушене було міститися в однокімнатній квартирі П.Я.Дацка, а вся кореспонденція журналу надходила на приватну адресу А.Г.Альохіна. До співробітництва в журналі запрошували всіх членів баптистських громад, що мали здібності для написання статей, рефератів, лекцій, пісень, белетристичних творів. З перших номерів редколегія закликала своїх читачів якнайширше висвітлювати поточне життя і видатні події в громадах. Таким чином, докладалося чимало зусиль, аби журнал одразу перетворився на дієвий чинник розвитку баптистської церкви, її консолідуюче начало. І це мало наслідки: згодом визначились найбільш активні автори - А.Букрєєв, П.Білоус, Гаарбек, А.Драний, Н.Зюбанов, Є.Мазін, І.Міллер, З.Павленко, Є.Сіора, Р.Хом'як, П.Швець. Їх прізвища багато про що можуть сказати тим, хто цікавиться історією баптистського руху.

Наприкінці лютого 1926 р. з великими труднощами вийшов з друку перший номер, наприкінці травня - другий, а до кінця року "Баптист України" зрівнявся з іншими християнськими журналами в періодичності.

В першому номері було чітко обгрунтовано як внутрішньоконфесійні, так і політичні обставини, що сприяли початку публікації. Передусім називалися - недостатність тиражу Всесоюзного журналу "Баптист" та брак уваги до запитів українських громад на його сторінках, нагальна потреба в друкуванні проповідей, матеріалів про досвід церковного життя, статей з церковної історії, рекомендацій щодо боротьби з невір'ям, необхідність подолання організаційної та канонічної розрізненості громад і згуртування баптистського руху. Дійсно, такі внутрішньоконфесійні проблеми потребували вирішення, і всеукраїнський журнал міг реально впливати на їх розв'язання.

Були і політичні підстави. Свобода релігійної віри, проголошена радянським урядом, в середині 20-х рр. ще певною мірою дотримувалась, що вселяло надію на відкритий обмін думками між активними будівниками церковного життя, між периферією і центром. Відносно ліберальне ставлення влади до церкви баптистами особливо цінувалося у порівнянні з напівлегальним станом їхньої конфесії за часів Російської імперії та свіжими згадками про переслідування офіційним православ'ям. Тому радянську свободу совісті редакція називала серед спонукаючих факторів заснування журналу. Політична кон'юнктура таких висловлювань була очевидною. Без реверансів у бік влади тоді не обходилась жодна акція будь-якої з церков, чи то протестантських, чи православних, чи католицьких. Декларації з підкресленням політичної лояльності, схваленням державної політики, схваленням політичного курсу в релігійній сфері тощо слугували чимось на зразок індульгенції для гарантування тимчасової безпеки церкви.

Іншим зовнішнім спонукальним мотивом об'єктивно виступали особливості адміністративного устрою та управління УСРР, специфіка релігійного (а за суттю - антирелігійного) законодавства. Вона вимагала обізнаності віруючих з цими законами, аби не ускладнювати їй ді без того непростих умов існування церкви.

Редакційна колегія ретельно працювала в цьому відношенні. В журналі з'явилась "Юридична сторінка", що подавала роз'яснення стосовно державної регламентації дій релігійних громад. Сторінка заповнювалась передруками з офіційних видань: "Адміністративного вісника" НКВС, нової збірки декретів та циркулярів центральних органів про відокремлення церкви від держави, виданої в Харкові 1926 року. Зокрема, регламентувалися дозвіл на проведення релігійних обрядів в публічних місцях, реєстрація статутів громад, правила користування молитовними домами і т. ін.

В контексті специфіки церковно-державних взаємин, журнал висвітлював і ставлення баптистів до державної військової служби. Це ставлення еволюціонувало в руслі політичної лояльності. Редакція намагалася уникати загострення внутрішньоконфесійних взаємин в питанні про військовий обов'язок. Факти невідтримки частиною баптистів ідеї загальної військової повинності (крім протокольних повідомлень з роботи Всесоюзних та Всеукраїнських з'їздів) на сторінках журналу не друкувались. Якщо в 1926 р. йшлося про можливість звільнення від служби за релігійними переконаннями, то, після тривалих дебатів з цього приводу в 1928 р., зі сторінок журналу було ясно заявлено про визнання баптистами військової служби в Червоній Армії, як в мирний, так і воєнний час нарівні з усіма громадянами.

Орган ВСХБ чітко окреслював перспективи і пріоритети, поставлені його правлінням у своїй діяльності: благовістя, підготовка кадрів, видавнича справа.

Обставини для благовісницької діяльності були відносно сприятливими. У 1925 р. в НКВС зареєстрували статутні документи Всеукраїнського союзу об'єднань баптистів і п'ятнадцяти обласних об'єднань. В 1927 р., за даними правління ВСХБ, в Україні діяло 33 місіонерські ділянки (в кожній - 25-30 громад). До Всеукраїнського союзу входило близько 1 тис. громад та груп. Про все це дізнаємося зі сторінок журналу. Згідно з опублікованими в ньому рішеннями Ради ВСХБ (1926 р.), всі голови обласних комітетів

баптистів вважались постійними працівниками Союзу і знаходилися на повному його утриманні. Ті голови, що одночасно були пресвітерами в громадах, мали від Союзу половину утримання. Відповідно до кількості місіонерських ділянок призначалось 33 союзних благовісники. Розписувався і розпорядок їхньої діяльності - 2 місяці в роз'їздах, 2 тижні вдома - і так з осені до весняних польових робіт. Таким чином, характеризуючи загальноцерковний стан справ, журнал робив виразний акцент на структурі і засадах місійної праці.

“Баптист України” вирішили видавати російською мовою. Проте незабаром, в руслі державної політики українізації, під тиском загальнонаціонального процесу духовного відродження, вже з третього номеру починає формуватися рубрика “Українське слово”. Згодом проповіді, настанови, белетристичні оповідання, листи з місць, вірші, написані українською мовою, посідають чільне місце серед матеріалів, видання за весь час існування журналу. За словами П.Я.Дацка, необхідно було рахуватися з фактом пробудження національної самосвідомості українського народу, яке позначалося на житті братства. Врешті, питання українізації діла Божого було категорично поставлене в статті І.А.Кмети-Єфимовича “Неодкладна справа”, опублікованій в першому номері журналу за 1927 р., що мала числені схвальні відгуки читачів протягом усього року.

В перших редакційних статтях підкреслювалась провідна думка: головне завдання баптистів усього світу - йти і проповідувати Євангеліє. Том, на сторінках журналу надзвичайно важливе місце приділялось місіонерській справі.

У відповідності з завданням подальшої організаційної розбудови конфесії, публікувалися принципові положення організації нових громад, окреслювалась структура правління ВСХБ - кількість відділів і характеристика роботи та функцій кожного з них. Регулярно подавалися адреси богословських зібрань по Україні і навіть поза її межами. Редакція постійно інформувала про розмір пожертв, які надходили від громад, із зазначенням суми внеску кожної. Було внесено пропозицію, аби відраховувати на потреби братства 2% від заробітку його членів.

У рубриці “Вісті з місць” бачимо свідчення численних труднощів поширення баптизму: часто - ворожого ставлення земляків, переслідування, погроми, зіткнення з православними священиками, навіть - вбивство місіонерів. Такі матеріали, безперечно, будили громадську думку, сприяли усвідомленню значущості місійної праці та поважного ставлення до місіонерів і духовних наставників.

З метою практичної допомоги пресвітерам і благовісникам, на сторінках журналу подавали методичні поради. Такими, наприклад, були статті з тлумаченнями понять “церква”, “проповідь”, якими вони мають бути. Друкувались конспекти проповідей. Іноді це були оригінальні українські праці, інколи - переклади з німецької та англійської мов.

Вдалим заходом для зміцнення релігійних традицій та популяризації конкретних подій релігійного життя стала широка публікація матеріалів до шестидесятилітньої історії українського баптизму. На сторінках журналу друкувались спогади діячів церкви про утворення обласних об'єднань, біографічні статті про ветеранів баптистського руху. Сповненою конкретики поставала історія з'їздів баптистів України. Подавалася їх стисла характеристика: коли і де проходили, які приймали рішення, яким було їх ставлення до церковних розколів у православ'ї та які заходи пропонував з'їзд для подолання “омертвіння” церкви. Причому, історія українського баптизму подавалася в широкому світовому контексті. На сторінках журналу читач міг знайти матеріали про утворення Всесвітнього союзу, фото його лідерів, біографічні довідки про них, повідомлення про конференції за кордоном, статистичні дані щодо чисельності баптистів у світі та окремих країнах, кількості молитовних домів тощо. Такі статті, нариси і замітки про генезу баптистського руху інколи подавались блоком під заголовком “Від історичного відділу ВСХБ”. Вони знайомили читачів з аспектами всесвітньої історії релігій і церкви, наприклад, присвячуючи окремі статті питанням: хто такі волхви і яким було їхнє суспільно-політичне становище; з історії релігійної реформації - характеристика секти вальденсів та основні положення їх віровчення; старий і новий стилі календаря; Євангеліє для язичників тощо. Такий інформаційний потік мав розширити світобачення пресвітерів і віруючих, сприяти підвищенню ерудиції і кваліфікації благовісників.

Журнал намагався керувати духовним життям, формуючи читацькі уподобання регулярними циклами статей “Що корисно читати”, повсякчасним підкресленням ролі релігійної літератури для братів і сестер.

Сподіваючись підвищити рівень культури хорового співу, на сторінках журналу вміщували теоретичні матеріали на допомогу регентам (стаття “Методика співів” І.С.Захарчука). Постійно друкували духовні гімни з текстами слів і нотами. Авторами слів здебільшого були П.Г.Алешко, І.А.Кмета-Єфимович, музики - І.С.Захарчук. Підкреслювалось, що співи в громаді займають одне з головних місць, що хор - це другий проповідник, а тому наголошувалось на необхідності підвищення вимог до хористів і їх особистісних якостей. Навіть ставилось питання: хто може бути хористом і яким він повинен бути. В журналі намагались виділити окрему рубрику “Музичний відділ”, а при ВСХБ влаштовано хоровий відділ. Аби ця справа не лишалася пустим звуком, редакція підтримувала роботу працівників цього відділу. Із сторінок журналу лунали їх звернення до регентів, аби ті частіше давали опис своєї роботи, надсилали статті, музично-вокальні етюди, нариси з історії музики, духовні гімни, записи концертів та репортажі про хорові вечори.

Так само, велику роль редколегія журналу відводила поетичному слову, яке звеличувало Бога, оспівувало гармонію світу, вводило читача в хвилюючий стан духовного роздуму, пошуку й переживань, ненав'язливо доводило визначальність Божественних заповідей та ціннісність людських чеснот.

Для підвищення зацікавленості журналом, започаткували рубрику "В години дозвілля". Її зміст і форми були досить різноманітними й, порівнюючи з виданнями інших конфесій, більш відкритими для читача, сміливішими. Друкували кросворди, шаради, ребуси, загадки на біблійну тематику чи знання внутрішнього устрою церкви. Періодично вміщувалися добірки цитат з Біблії, присвячених основам віри, сенсу життя, призначенню людини тощо. Так, наприклад, в одному з матеріалів подавався дуже цікавий алегоричний образ віри, як корабля Спасіння на хвилях часу. Кожному атрибуту мореплавання - вітрилам, компасу, маяку, капітану, команді і т. ін. - давалось філософсько-містичне порівняння. Все це мало сприяти кращому засвоєнню основ віровчення, усвідомленню високої земної місії церкви.

Друкований орган якнайкраще сприяв розповсюдженню передового досвіду в організації життєдіяльності громад, проведенні масових заходів. З цією метою широко популяризувались репортажі, звіти, повідомлення з усіх куточків України. Найчастіше це були листи. Наприклад, з південного регіону повідомляли про свято жатви в Солодкій Балці Запорізької округи /пресвітер Н.Г.Шапка/; день пам'яті місіонера М.Шафрана, розстріляного білогвардійцями 1919 р. в с.Чернігівці на Мелітопільщині; четвертий з'їзд Мелітопольського об'єднання /23-27 листопада 1927 р./; з'їзд Запорізького об'єднання /13 - 17 листопада 1927 р./. На останньому із зазначених, як дізнаємось з журналу, взяли участь відомі діячі руху: Я.Ф.Фрезе, П.Г.Лев, А.К.Драний. Саме на цьому з'їзді, як союзний благовісник, був рукоположений Я.Г.Фрізен. До речі, Я.Г.Фрізен активно співпрацював з "Баптистом України", перекладаючи з німецької мови статті, проповіді видатних благовісників світу. Свою теоретичну доповідь "Про служителів церкви" опублікував в журналі й вищезгаданий Я.Ф.Фрезе [4.-1927.-№7.-С.14-15]. Зі сторінок журналу дізнаємось також про адреси зібрань громад баптистів, наприклад, в м. Запоріжжі - вул. Пролетарська, 58.

Такі повідомлення з місць дають змогу проаналізувати географію розповсюдження баптизму в Україні, з'ясувати місця найбільшого зосередження віруючих, прослідкувати процес, характер і результати праці місіонерів, створення баптистських осередків в традиційно православних районах. Вони дозволяють заглибитись в атмосферу внутрішнього життя громад, побачити їх ставлення до світу, влади, інших конфесій, проблеми розвитку конфесії тощо.

Як приклад результативності благовістя журнал подавав нариси про створення осередків духовного життя в Празі (Чехословаччина), перехрещення татарина Абдулі Лятіф-заде тощо [4.-1926.-№6.-С.32-35].

Значне місце в журналі надавалося важливій для будь-якої конфесії справі - тлумаченню і поясненню Святого Письма, друкуванню уривків Євангелія з коментарями. Цьому був також присвячений окремий відділ журналу для колективного читання "Тихі хвилини". Отож, баптистська церква в Україні в 20-х рр. послідовно продовжувала дотримуватись основної протестантської традиції: підтримання свідомого ставлення людини до релігійної віри, її принципів.

"Баптист України" не міг не звертати уваги й на таку гостру проблему, як міжконфесійні взаємини. В поліконфесійному суспільстві, яким була Україна 20-х рр. ХХ ст., сповненому драматичних стосунків, кожна конфесія шукала власне місце, визначаючи свої пріоритети, прокладаючи свій шлях до умів і сердець людей. Цей пошук не міг не відбуватися без популяризації свого віровчення, агітування за нього, зазначення розбіжностей у поглядах з іншими церквами, а відтак - і без полеміки з ними, взаємних звинувачень у неправоті, які виливалися в конфронтацію, а то і відкриту війну з опонентами. Із сторінок "Баптиста України" частіше всього критиці і викриттю піддавались близькі протестантські напрямки: молокани, штундисти, єговісти, духобори, п'ятидесятники. Навіть було проведено своєрідний "круглий стіл" між провідними благовісниками баптизму (Н.Зюбанов) і адвентизму (Ф.Дудко) на тему "Про душу" [4.-1928.-№1.-С.41-45].

Серйозно критикували й православ'я: його канони та неблаговидні вчинки священиків. Критика та полеміка з православними була гострою, про що може свідчити застосований баптистами для характеристики православних термін: "лжехристиянство".

Викриттю піддавалась критиці і Українська греко-католицька церква в Галичині та Канаді, про що також прозоро говорить назва однієї з статей в журналі за 1927 рік: "Християнські вчинки" католицьких єпископів".

Голова правління ВСХБ А.П.Костюков підкреслював, що основним завданням Союзу є підсилення виховної роботи в громадах, яку потрібно починати з виховання пресвітерів. Тому не випадково провідною думкою багатьох матеріалів журналу стала теза про те, що піст проповідника є найважливішим, а його служіння - найвідповідальнішим. Підкреслювалось, що навіть великі люди Біблії - Мойсей, Ісайя, Єремія відмовлялися від цієї роботи; навіть апостол Петро питає: "Хто на це здатний?". "Баптист України" розповідав про неодноразовий розгляд питання підготовки служителів на засіданнях Ради ВСХБ. З відкриттям у 1927 р. московських курсів для благовісників та регентів, редколегія журналу повідомила про цю подію своїм читачам, проінформувавши їх щодо квоти представництва на курсах від України. Так само, після отримання від НКВС офіційного дозволу на відкриття у Харкові трирічних богословсько-біблійних курсів, читачі журналу одними з перших дізналися про цю подію.

Не залишалось поза увагою редакційної колеги і "жіноче питання". Із сторінок журналу подавав рекомендації по жіночому служінню в ракурсі освіти А.Г.Альохін. Він вважав необхідним розширення інституту наставниць-вихователок молодих сестер в служінні Господу, церкві, родині, в прагненні бути помічницями пресвітера та диякона. Як бажане, у більш широкій практичній площині розглядалось створення

жіночих благодійних гуртків (відвідання родин для духовної підтримки, лікарень, богаділень, в'язниць), гуртків ремесла, ведення господарських справ, створення груп по ліквідації неписьменності тощо.

Благовісницькій роботі мала допомагати й видавнича справа. Рада ВСХБ інформувала через журнал усіх членів церкви про докладені нею зусилля щодо друку і поширення Святого Письма. Із сторінок "Баптиста України" віруючі дізнались про першу в радянській Україні публікацію "Нового Завіту з Псалтирю" українською мовою, кишенькового формату, в чудовій обкладинці, на білому папері. Пропонувалося замовляти літературу поштою, накладною платою. Незабаром - у травні 1928 р. - "Баптист України" повідомив про видання інших книг та брошур різного змісту: "Перлини характеру проповідника", "Гармонія євангельських фактів", "Закон та субота і адвентисти сьомого дня", "Рідні мелодії" ("Родн?е напев?"). Було проанонсовано збірку духовних пісень "Арфа". Із сторінок журналу читач дізнався, що звістка про вихід збірки дійшла до Польщі та Канади. Сьогодні нам цікаво спостерігати: навіть такі короткі інформаційні повідомлення в журналі супроводжувались налітом політичної заангажованості суперечливої доби 20-х рр. Вона не минула й баптистську церкву. Як приклад, в третьому номері за 1926 р. з почуттям пролетарської солідарності підкреслювалось: оскільки селяни Галичини (яка натовді була складовою часткою "буржуазної" Польщі) бідують, їм подаровано 150 примірників збірки. У листопаді 1927 р. журнал повідомив про друге видання "Арфи" (оригінали і переклади І.А.Кмети-Єфимовича), маленького формату, зручного для вжитку, як і перше видання. Журналом накреслювались серйозні перспективи видавничої діяльності церкви: видати Біблію малого формату, Новий Завіт, біблійний богословський словник. Ці плани здавалися реальними. Вже в листопадовому номері подавалось повідомлення про те, що згаданий словник - конспективний посібник для благовісників - уже вийшов з друку, перевершивши усі сподівання за якістю видання.

Отож, робота журналу характеризувалась активною діяльністю і широкими перспективами. Значно зміцнився зворотній зв'язок "читач-журнал". 1928 рік закінчувався на творчому підйомі. Редколегія знайомила своїх віруючих з планами розширення роботи на майбутнє. Звертаючись до них, вона прохала керуватися слідуючою програмою при підготовці матеріалів: вивчення Писання, проповіді, поради проповідникам, історичні розвідки про апостольську церкву, "відхилення" католицизму й православ'я, історія протестантської боротьби та мучеників інквізиції, історія баптизму, з'ясування "безгрунтовності" адвентистів, п'ятидесятників та ін., біографії відомих проповідників, повідомлення з життя громад.

Але цим планам не судилося здійснитись. Починався рік "великого перелому", рік прискореної індустріалізації та примусового кооперування села, рік згорання політики українізації, рік масованого наступу на релігію. Нові пріоритети державної політики надзвичайно швидко і категорично змінили долю багатьох конфесій, примусивши їх загальмувати, а то й взагалі припинити свою діяльність. Вони болісно вдарили і по Всеукраїнському союзу об'єднань баптистів. 1928 рік виявився останнім роком існування журналу "Баптист України".

ЛІТЕРАТУРА

1. История евангельских христиан-баптистов в СССР. -М., 1988.
2. Любашенко В.І. Історія протестантизму в Україні. -К., 1996.
3. История евангельско-баптистского движения в Украине. - Одесса, 1998.
4. Баптист Украины. -1926-1928.

ІГНАТУША О.М.

ДЖЕРЕЛА ДЕРЖАВНОГО АРХІВУ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ ДО ВІВЧЕННЯ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ТА РЕЛІГІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В СТАРООБРЯДСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ (XIX-XX СТ.)

Південь України історично формувалася як поліетнічний і поліконфесійний регіон. Оригінальних барв до його колориту додали й російські старообрядці. В процесі заселення Степу, наприкінці XVIII ст., вони заснували кілька населених пунктів на Одещині, Катеринославщині, Херсонщині [1.-С. 110; 2.-Ф.Р.3865.-Оп.1.-Спр. 84.-Арк. 1-6]. Найкрупнішим з нових старообрядських поселень стала Велика Знам'янка, що й донині існує на території Запорізької області. Інша частина старообрядців, примітних своєю господарською та підприємницькою ініціативою, поступово поповнювала склад південноукраїнських міст. З'явилися райони їх компактного проживання у Єлисаветграді, Бахмуті, Кременчуці та інших містах. Були серед цих міст і Олександрівськ (нинішнє Запоріжжя) та Бердянськ. Ця територія також входить сьогодні до складу Запорізької області, тому частка документів з історії російського старообрядського населення потрапила, врешті, до державного архіву Запорізької області.

Документи архіву з історії старообрядців досить цікаві, різнопланові та інформативні. Хоча вичерпними для відтворення цілісної картини діяльності цієї самобутньої етноконфесійної спільноти їх назвати не можна.